

סגור חלון

"בהתאם לדעת הרוב בביהמ"ש העליון, עשויה להיפסל החלטת ועדת הכנסת בעניין אי הסרת חסינות בלומנטל"

אמנם, אין תקדים לפסילה מעין זו של החלטת ועדת הכנסת, אך טענה לפיה רובינשטיין פעל במקרה זה ממניעים של רדיפה פוליטית או חוסר תום-לב, נראית קשה ומרוחקת ד"ר יורם רבין 12/5/03

החלטת ועדת הכנסת מהיום (ב') ברוב של 8 נגד 7, לדחות את בקשת היועץ המשפטי לממשלה, להסיר את חסינותה של חברת הכנסת נעמי בלומנטל, בקשר לחשדות לכאורה המיוחסות לה בפרשת השחיתות בפריימריס הליכוד, עוררה באחת סערה פוליטית-משפטית. הסוגיות המשפטיות אותן מעוררת ההחלטה יורדות לשורש הדמוקרטיה ושלטון החוק.

כבר על פני ההחלטה ניתן להצביע על כמה עובדות מדאיגות: בעוד האזרח מיכאל אל-נקווה השותף לכאורה למעשיה של ח"כ בלומנטל לא רק נחקר אלא גם נעצר וככל הנראה יועמד לדין שפר גורלה של ח"כ בלומנטל. בשל חסינותה הדיונית וההחלטה שלא להסירה "ניצלה" חברת הכנסת מהעמדה לדין (ובוודאי שממעצר). כאשר מפעילה המדינה את "האגרוף הפילי" כנגד "האזרח" הקטן, בעוד שותפו לכאורה אינו עומד לדין ונאחז בחסינותו, נפגע עקרון שלטון החוק, עקרון השוויון, והאמון במערכת הפוליטית יורד לשפל המדרגה.

בהקשר זה מעניין לנתח את התפלגות ההצבעה בוועדת הכנסת. שמונה חברי כנסת התנגדו להסרת החסינות. ביניהם לא ניתן להצביע על אחד שהינו בעל השכלה משפטית. כל חברי הוועדה שהינם בעלי השכלה משפטית תמכו בהסרת החסינות (פרט לח"כ מיכאל איתן שנמנע). נתון זה מעודד ביחס לתרומתם של בעלי השכלה משפטית לכבודו של בית המחוקקים הישראלי. עם זאת, הוא מאכזב, למי שעדיין ציפה למצוא נאמנות מצד פוליטיקאים לעקרון שלטון החוק, לעקרון השוויון ולעקרונות של מינהל תקין. שניים מחברי הוועדה, ח"כ מיכאל איתן (ליכוד) וח"כ שאול יהלום (מפד"ל) נמנעו. כידוע, בהפעילה את סמכותה מכוח חוק החסינות פועלת הוועדה כגוף "מעין-שפוט"י. הימנעות בהצבעה בנושא משפטי או מעין-משפטי הינה בעייתית כשלעצמה ודומה לשופט המצביע "נמנע" בתיק אינו או רצח. כך, עמדה מוסרית ראויה בעבירת אונס אינה יכולה להתחמק מלהכריע בין קורבן האונס לבין הנאשם. שופט (אך גם "מעין שופט") אין ראוי שימנע.

אולם, השאלות המעניינות הקשורות להחלטה נוגעות להיקף סמכותה של ועדת הכנסת. שאלה ראשונה, נוגעת לחוקיותה של ההחלטה (במובן הצר והפונקציונלי). אין חולק, כי ההחלטה אינה חורגת מגדר הסמכות. סעיף 13(א) לחוק חסינות חברי הכנסת, זכויותיהם וחובותיהם, תשי"א 1951, כי: "... הכנסת לא תחליט החלטה כזאת [קרי: הסרת חסינות] אלא לפי הצעת ועדת הכנסת עקב בקשה שהובאה לפני הוועדה".

יש לשים לב, כי החוק אינו מפרט את שיקולי ועדת הכנסת בבואה להמליץ על הסרת חסינות. חסר זה שבחוק מעורר את השאלה השניה, הנוגעת לגדר השיקולים אותם מותר לוועדה לשיקול. בעניין זה נשמעו בפסיקת בית המשפט העליון שתי גישות שונות:

דעת הרוב הינה גישתו של הנשיא לנדוי, שנקבעה בעניין אבו חצירא. בהתאם לדעה זו ועדת הכנסת ומליאת הכנסת צריכות לדון רק בשאלה האם פסולים טעמיו של היועץ המשפטי לממשלה כגון, שפעל תחת השפעות פוליטיות. גישה דומה הביע הנשיא אהרן ברק בפרשת פנחסי שם קבע, כי לאור תכליתו של חוק החסינות מניעת פגיעה בתפקודה של הכנסת באמצעות הגשת אישומי-שווא כנגד חברי-כנסת יש להסתפק בבדיקת שיקולי היועץ המשפטי לממשלה "אם לא נפל בהם פגם, כגון הפליה פסולה, סטייה ממדיניות תביעה כללית או השפעה פוליטית". מאידך נקבע, כי אין מקום לבחינת האישום לגופו, מבחינת דיות הראיות או קיומה של עבירה, שכן אין לכנסת כלים ראויים לבחינה שכזו. מנגד, עומדת דעת המיעוט של השופט י' כהן בעניין אבו חצירא.

בהתאם לדעה זו דיוני הכנסת אינם חייבים להצטמצם לבחינת תום-לבו של היועץ המשפטי לממשלה, ובאופן לגיטימי עשויים להיווצר חילוקי-דעות ענייניים בינו לבין הכנסת. נראה, כי בהתאם לדעת הרוב בבית המשפט העליון עשויה החלטת ועדת הכנסת להיפסל. אמנם, אין תקדים לפסילה מעין זו של החלטת וועדת הכנסת, אך טענה לפיה היועץ המשפטי לממשלה, מר אליקים רובינשטיין, פעל במקרה זה ממניעים של רדיפה פוליטית או חוסר תום-לב, נראית קשה ומרוחקת.

שאלה אחרת, עתידית בשלב זה, הינה השאלה האם לאחר החלטתה של וועדת הכנסת (ובהנחה שבית המשפט העליון לא יתערב בהחלטת הוועדה) ניתן יהיה למנות את ח"כ בלומנטל לשרה בממשלה. האם מינוי שכזה יעבור את מבחן בג"ץ? בעניין זה ניתן לפנות להחלטה תקדימית נוספת של בית המשפט העליון, גם היא בעניין פנחסי, שניתנה בשלהי שנת 1993, ואשר עסקה במקרה דומה של אי-הסרת חסינות.

במקרה זה נדונו עתירות כנגד המשך כהונתו של רפאל פנחסי כסגן שר, לאחר שהכנסת הצביעה כנגד הסרת חסינותו. השאלה המשפטית שהתעוררה הייתה, האם סגן השר פנחסי יכול להמשיך בכהונתו (גם בהנחה שכתב האישום שגובש נגדו לא יובא בפני בית משפט בשל כך שהכנסת הצביעה נגד הסרת החסינות). בשל הנסיבות החמורות של העבירות שיוחסו לסגן השר פנחסי, קבע בית-המשפט, כי אין מנוס מהפסקת כהונתו של סגן השר. בית המשפט הדגיש בפסק-דינו, כי אין להסיק מפסק-הדין, כי בכל מקרה שבו ממלא חבר-כנסת תפקיד ברשות המבצעת (שר, סגן שר) ומוגש בעניינו כתב-אישום לכנסת לשם נטילת חסינות, יש להפסיק את כהונתו ברשות. הכול תלוי באיזון הראוי בין השיקולים השונים שיש לקחתם בחשבון. עשויות להיות נסיבות שבהן עצם קיום החקירה מצדיק סיום כהונה. עשויות להיות נסיבות שבהן גם הרשעה אינה מצדיקה סיום כהונה. לעניין זה, סעיף האישום בתור שכזה אינו מכריע. מכריעות הנסיבות של ביצוע העבירה ושאר נסיבות המקרה. ובענייננו, ימים יגידו.

הכותב הינו ד"ר למשפטים ומרצה קבוע בבית הספר למשפטים "המסלול האקדמי - המכללה למנהל"